

Fond za humanitarno pravo

POD LUPOM br. 2

februar 1993.

PRIBOJ

Diskriminacija, otmica i zastrašivanje Muslimana u Srbiji

Do početka rata u Bosni u opštini Priboj živelo je 12.000 građana muslimanske nacionalnosti. Nekompatibilno prisustvo raznih vojnih i paravojnih srpskih grupa iz Bosne i njihova povezanost sa lokalnim militantnim grupama, koje nisu prezale ni od upada u preduzeća, podstakli su prvo masovnije iseljavanje u junu 1992. godine. Sa završetkom školske godine više od 500 porodica sa decom odlučilo je da sigurnije prebivalište potraži kod rođaka i prijatelja širom zapadne Evrope. Od tada sve učestaliji incidenti u vezi sa nacionalnom pripadnošću, životna ugroženost meštana pograničnih sela prilikom dolaska u Priboj i javne sumnje u lojalnost građana muslimanske nacionalnosti dovode do iseljavanja više od 3.000 ljudi.

Namerne provokacije i maltretiranja

Na osnovu podataka prikupljenih na terenu ima indicija da je od avgusta 1992. povećan broj incidenata koje namerno izazivaju razne vojne i paravojne srpske grupe iz Bosne, rezervisti Vojske Jugoslavije, a povremeno i lokalna milicija.

Iako su rezervisti smešteni u seoskim karaulama da bi štitili ličnu i imovinsku sigurnost meštana, u njihovom prisustvu izvršene su prve pljačke i paljevine u selima Sjeverin, Sočice i Voskovina. Nekompatibilno i bezrazložno pucanje pojedinih rezervista, proizvoljni pretresi kuća, navodno zbog držanja oružja bez dozvole, i pretnje meštanima naveli su 136 ljudi iz Sjeverina i svih pet domaćinstava iz Voskovine da se sredinom septembra presele u Priboj. Ljudi koji su iskusili nasilničko ponašanje rezervista navode slučajeve šamaranja, vođanje vezanog čoveka kroz selo, prisiljavanje čoveka da puzi po reci, izbacivanje ljudi iz autobusa, pretres verske kuće do propadanja tavana i slično.

Do masovnijeg iseljavanja iz desetak sela mesne zajednice Sjeverin dolazi krajem oktobra, nakon bezrazložnog ubistva meštana Sjeverina na raskrsnici puta koji vodi za Priboj. Napuštene kuće postale su meta raznih pljačkaša, a prema navodima meštana posebno su aktivni rezervisti iz okolnih sela, i oni sa strane, koji su se pljačkama bavili u ratu u Hrvatskoj i Bosni. Prema njihovim rečima, pljačke nisu činili rezervisti iz Ivanjice i Kragujevca. Do 20. januara 1993. opljačkano je oko 50 i popaljeno nekoliko kuća u Sjeverinu, a dvadesetak u selima mesne zajednice Krajčinović.

U nekoliko slučajeva pljačke lokalna milicija hapsila je počinioce i, prema navodima nadležnih organa Priboja, oni su u pritvoru, ali je reč o običnim lopovima preobučanim u rezerviste. Doduše, za glavnog krivca vlast je proglasila Čosu, meštana srpske nacionalnosti iz Sjeverina, za koga dojučerašnje komšije Muslimani kažu da je beskućnik, da hoće ponekad da uđe u tuđu kuću i da uzme nešto da obuče ili da nešto pojede, ali da ga vlast koristi da bi zaštitila prave krivce.

Na osnovu istraženih slučajeva upada vojnih i paravojnih srpskih grupa iz Bosne u pogranična sela u kojima žive Muslimani ima indicija da te grupe rezervisti Vojske Jugoslavije namerno propuštaju na teritoriju države Srbije i da ne sprečavaju maltretiranje i zlostavljanje meštana.

Fond za humanitarno pravo

Tako je grupa pripadnika Srpske vojske iz Bosne upala 8. februara u selo Batković-Međurečje, premlatila nekoliko starijih žena i muškaraca, opljačkala džamiju i sve meštane koji su imali bilo kakav novac ili kasetofon. Predstavnici Fonda za humanitarno pravo razgovarali su sa ženom koja je uspela da pobegne sa detetom i povređenim starcem. Prema njenim rečima vojnici u šarenim uniformama gazili su nogama njenog komšiju dok im nije dao novac, a jednu sedamdesetogodišnju staricu svlačili su da bi pronašli novac kojim je nameravala da kupi brašno. Ova žena je čula kako su pretili da će ih sve pobiti i pri tom su pominjali Trebinje i kako su tamo sve sredili. U selu je ostalo nekoliko staračkih domaćinstava koji ne mogu šumskim stazama da dođu do Priboja ali se i oni noću skrivaju po pećinama.

Prilikom upada u selo Kukurovići 18. februara, pripadnici Srpske vojske iz Bosne ubili su troje ljudi, a dvoje teško ranili. Iako rezervisti vojske Jugoslavije borave u ovom selu, oni nisu reagovali, a prema navodima meštana koji su uspeli da dođu do Priboja pucalo se najpre iz pravca seoskog goblja, a onda iz kuća u kojima borave rezervisti i pristigli "Beli orlovi" iz Priboja. Ovi ljudi navode da su telo ubijene žene našli u šupi, da je bila svučena i da su joj ruke bile polomljene, a da su muškarci najpre ubijeni pa ubačeni u kuću koja je potom zapaljena. Prema njihovim navodima zapaljeno je osam kuća i nekoliko pomoćnih objekata, a jedna kuća je granatirana.

Proizvoljno ponašanje lokalne milicije

Milicija je uglavnom vršila pretrase muslimanskih kuća zbog informacija o navodnom posedovanju oružja bez dozvole. Nema podataka da je u takvim kućama pronađeno oružje, ali je bilo slučajeva oduzimanja lovačkog oružja sa urednom dozvolom i maltretiranja ljudi prilikom pretresa. Takođe nema podataka da je milicija pretresala ili tražila oružje u srpskim kućama, iako su Srbi iz Strmca povremeno naoružani dolazili u Sjeverin.

Prilikom pretresa jedine muslimanske kuće u selu Sastavci 13. septembra 1992. nekoliko milicionera i komandir stanice milicije Priboj vezali su brata i sestru Halilović, njega u dvorištu, a nju za banderu na seoskom putu.

Nakon završenog pretresa odveli su brata i osamnaestogodišnjeg rođaka u stanicu milicije da daju izjave, i tom prilikom im je zaprećeno paljenjem kuće. Iz nepoznatih razloga upućeni su sudiji za prekršaje. U zapisniku o pretresu naveden je spisak nađenih stvari: 34 novih bravica za prozor, pet novih ručki za prozor, dve polovne šarke za vrata i dve sklopke za struju, jedna marke Minel a druga plastična i polomljena.

Azemina Halilović uputila je žalbu saveznoj vladi SR Jugoslavije u kojoj iznosi sumnju da je komandir stanice milicije u Priboju organizovao pretres iz ličnih razloga, da je zloupotrebio službeni položaj samo zato što je njegova porodica izgubila sudski spor sa porodicom Halilović.

Namerno ubistvo

Na pedesetak metara od karaule u kojoj su se nalazili rezervisti Vojske Jugoslavije ubijen je meštanin Sjeverina Berba Ramo. On je 26. avgusta čekao autobus na raskrsnici puta Priboj - Rudo, kada su se, prema iskazima svedoka koji se navode u zapisniku o uviđaju, ispred trgovine zaustavila dva kamiona tipa "Tam", od kojih je jedan nosio protivavionski top. Izašlo je nekoliko vojnika u sivomaslinastim uniformama sa oznakama četiri S. Dok su dvojica pretakali benzin, jedan vojnik je obišao kamion i

Fond za humanitarno pravo

zatražio lični dokument od Berba Rame koji je tu stajao. Nakon što je ovaj dao ispravu, vojnik je izvadio pištolj i nekoliko puta opalio u njega. Vojnici su, završivši sa pretakanjem goriva, neredili prisutnima da leš bace u reku Lim. Na njihovo oklevanje zaprečeno im je pištoljem.

Ni nekoliko meseci kasnije javnost nije upoznata sa rezultatima istrage povodom ovog ubistva. Prema navodima predstavnika opštinskih vlasti Priboja počinitelj zločina je u pritvoru, reč je o izvesnom Draganu Lukiću i u pitanju je ubistvo iz nehata.

Otmica

Kolektivnu seobu meštana Sjeverina pokreće otmica 18 ljudi muslimanske nacionalnosti. Prema podacima koje su objavila sredstva javnog informisanja i na osnovu izjave jednog svedoka sa kojim su razgovarali predstavnici Fonda, ljudi iz Sjeverina su tog 22. oktobra prošle godine redovnim autobusom krenuli na posao, a jedno dete u školu. Na putu prema Priboju, u selu Mioče na teritoriji Bosne, naoružana grupa uniformisanih lica pod nazivom "Garavi sokak" zaustavlja autobus užičke "Rakete". Izvesni Momir, Milan Lukić i Dragutin Dragičević vrše proveru ličnih dokumenata putnika, onda navodno izdvajaju Muslimane i ubacuju ih u kamion koji je bio skriven pored kafane "Amfore". Dvanaestogodišnji dečak muslimanske nacionalnosti ostaje u autobusu, jer su otmičari poverovali da je reč o mlađem sinu Srbina pored kojeg je stajao.

Sledećeg dana republička milicija uhapsila je Lukića i Dragičevića koji su se sa oružjem zatekli u Sjeverinu. Istog dana, na sednici Skupštine Srbije ministar republičke policije potvrđuje informaciju da su "privedena dva naoružana lica zbog osnovane sumnje da imaju veze s ovom otmicom".

Tih dana predsednik SR Jugoslavije je imenovao specijalnu komisiju za utvrđivanje činjeničkog stanja. Komisija ni do danas nije objavila izveštaj o svom radu, a ni demantovala vest iz vojnih izvora da su oteti ljudi istog dana likvidirani u blizini Višegrada.

Osumnjičeni za otmicu pušteni su iz zatvora nakon devet dana s obrazloženjem da ne postoje razlozi za njihovo zadržavanje, jer je reč o pripadnicima vojske Republike Srpske koji su se zatekli sa oružjem u Sjeverinu zato što su zaduženi za naoružanje u drugoj državi.

Iako se na kontrolnim punktovima prema Bosni nalazi republička milicija, a po selima rezervisti Vojske Jugoslavije, od te otmice u autobusima koji saobraćaju na relaciji Sjeverin-Priboj nema Muslimana, a oni koji krenu u selo pešačke isključivo šumskim stazama koje su udaljene od granice.

Najnoviji slučaj otmice građanina Priboja ukazuje na činjenicu da ni kontrolni punktovi nisu jednako bezbedni za sve stanovnike opštine. Na jednom takvom mestu 18. februara je nestao Senad Kadić, radnik "Poliestera". Ubrzo se saznalo da je odveden u stanicu milicije Rudo koja se nalazi na teritoriji druge države. Otpočeo je pregovarački proces između opštinskih vlasti Priboja i ratne uprave Ruda. Nakon tri dana Senad Kadić je vraćen na teritoriju države Srbije. Mnogi veruju da je ostao živ zahvaljujući "slučaju Kukurović" i proceni srpskih vlasti iz Bosne da se preteralo u dnevnim aktivnostima.

Bezbednosna podobnost

Prema navodima predstavnika vlasti nema slučajeva da je neko u Priboju dobio otkaz ili je proglašen tehnološkim viškom zbog nacionalne pripadnosti. Poštuje se jedino kriterijum bezbednosne

Fond za humanitarno pravo

podobnosti, a o tim stvarima brine opštinska služba za narodnu odbranu. Primenom tog kriterijuma ostalo je bez posla nekoliko radnika muslimanske nacionalnosti koji su obavljali poslove u vezi sa teritorijalnom odbranom grada ili oni koji su po prirodi posla imali uvid u vojne šifre i tajne koje se tiču sigurnosti građana i granice države Srbije.

Više od desetak lekara i 24 zdravstvena radnika muslimanske nacionalnosti napustilo je Priboj zato što su iskusili nepoverenje i sumnjičavost dojučerašnjih kolega ili provokacije samo zbog različite nacionalne pripadnosti.

Nakon ofanzive vojske BiH na Rudo u pribojsku bolnicu je primljen veći broj srpskih ranjenika. Tada su svi zaposleni muslimanske nacionalnosti sa odeljenja hirurgije upućeni na korišćenje godišnjeg odmora. Predstavnici Fonda saznali su od načelnika odeljenja da je to bio najsigurniji način zaštite medicinskih sestara. Prema njegovim rečima srpski ranjenici bili su u veoma teškom psihičkom stanju i nisu mogli da podnesu da o njima brine osoblje koje pripada muslimanskoj nacionalnoj zajednici.

Inače u ovoj bolnici su lečena i dva muslimanska ranjenika. Početkom juna 1992. godine primljeni su pod lažnim imenima, a nakon nekoliko dana predati su neidentifikovanoj srpskoj vojnoj grupi iz Bosne sa otpusnom listom na kojoj je pisalo da se Sabahudin Čeljo i Jusuf Šalaja otpuštaju radi prelaska u neku drugu ustanovu za lečenje. Prema raspoloživim podacima ima naznaka da su ranjenici dovedeni do Dobrunske reke na teritoriji Bosne i tu likvidirani.

Humanitarna pomoć

Raseljenih lica ima više od 1.500 i prema zakonima Srbije oni ne mogu ostvariti pravo na humanitarnu pomoć koja pripada izbeglicama iz Hrvatske i Bosne. Raseljenici svakodnevno obijaju pragove Crvenog krsta, pišu žalbe republičkim i saveznom ustanovama, a sve više su uvereni da im država radi o glavi. Predstavnici Fonda za humanitarno pravo razgovarali su sa grupom izbeglih ljudi iz Sjeverina među kojima je bila žena ubijenog Berba Rame. Ona je jedna od retkih koja je od Crvenog krsta dobila džak brašna. Drugi su dobijali potvrde na kojima piše da Centar za socijalni rad i Crveni krst nisu u mogućnosti da im obezbede pomoć.

Kada je konačno stigla pomoć Visokog komesarijata UN i telegram zamenika saveznog sekretara za ljudska prava Konstantina Obradovića u kojem pozdravlja spremnost Visokog komesarijata za izbeglice da pomogne raseljenim licima iz Sjeverina, milicija Priboja vratila je pet šlepera jer su bili upućeni na "Merhamet" za koji opštinske vlasti kažu da ne postoji i da nikada nisu čuli za takvu organizaciju u Priboju. Inače, "Merhamet" je zvanično registrovana organizacija sa rešenjem da se bavi humanitarnim poslovima na teritoriji Srbije.

Na osnovu podataka sakupljenih na terenu Fond za humanitarno pravo ukazuje na činjenicu da je više od 1.500 građana Srbije u pograničnom području prema Bosni primorano da napusti svoje kuće i sela samo zato što su Muslimani.

Zabrinjava saznanje o slučajevima da srpske vojne i paravojne formacije iz Bosne prelaze na teritoriju Srbije i da u prisustvu Vojske Jugoslavije maltretiraju, pljačkaju i uništavaju imovinu građana muslimanske nacionalnosti.

Posebno brine ponašanje onih rezervista Vojske Jugoslavije koji se umesto čuvanjem granice i sela bave pljačkom i demonstracijom sile prema ljudima koji očekuju zaštitu.

Fond za humanitarno pravo

Na primeru opštine Priboj Fond za humanitarno pravo ukazuje na opasnost od širenja nasilja i bezakonja širom Srbije. Pibojsku matricu najlakše je primeniti u Beogradu koji je postao utočište kriminalaca, ratnih razbojnika i nacionalnih heroja spremnih da upotrebe silu.